

Onderzoek naar bruine kiekendieven in het Linkerscheldeoevergebied

Geert Spanoghe, Kjell Janssen, Nico De Regge

[geert.spanoghe@inbo.be]

Lillo, een polygynische man bruine kiekendief van het Galgenschoor

Van alle doelsoorten in het Linkerscheldeoevergebied vertoont de bruine kiekendief de sterkst negatieve trend. Op een periode van 15 jaar ging het van 25 broedparen naar nog maar enkele. In 2019 was er zelfs geen enkel broedgeval. Zo was het bijvoorbeeld de eerste keer in 30 jaar dat de soort afwezig was op het Groot Rietveld. Bij de uitbreiding van de Waaslandhaven met als direct gevolg de (her)inrichting van de natuurgebieden rond diezelfde haven is de bruine kiekendief dan ook de belang-

rijkste doelsoort. Zowel op bijkomend foerageergebied als broedgebied moet ingezet worden. De vooropgestelde acties voorzien een toename tot 2000 à 2500 ha aan foerageergebied. Daarvan zal minstens 1000 hectaren in landbouwgebied moeten gerealiseerd worden. Het zenderen van bruine kiekendieven en andere muizenspecialisten heeft als doel de genomen maatregelen op hun effectiviteit te onderzoeken.

De bruine kiekendief heeft in het Vogelrichtlijngebied ‘Schorren en polders van de Beneden-Zeeschelde’ een instandhoudingsdoel (IHD) van 28 tot 33 broedparen voor het deelgebied Linkeroever. Sinds 2007 daalde het aantal vastgestelde territoria onder de 20 om in 2019 op 2 te landen. Er was dit jaar geen broedgeval meer. Er was wel nog behoorlijk veel activiteit van bruine kiekendieven in het gebied. Al enkele jaren stelden we vast op basis van vliegbewegingen dat de broedvogels van het Galgenschoor te Lillo (Rechteroever) steevast de Schelde overvlogen om in het Linkerscheldeoevergebied te komen jagen. Sommige vogels waren vaste gast in Prosperpolder Noord en Zuid. Een directe aanleiding dus om deze vogels te betrekken bij het onderzoek naar foeragegewoontes. Bij nader onderzoek bleek het in 2019 op het Galgenschoor om 3 mannetjes en 5 wijfjes te gaan. Uit vier nesten kwamen daar minstens 13 jongen vliegvlug wat resulteerde in een broedsucces van minstens 3,25 uitgevlogen jong per nest. Dit is behoorlijk goed en in de lijn van de kritische waarde voor broedsucces die bij de criteria voor een goede ‘Lokale Staat Van Instandhouding’ (LSVI) wordt gehanteerd: gemiddeld 3,1 uitgevlogen jongen per nest over een periode van 5 jaar.

Waarom zoveel kiekendievengeweld op het Galgenschoor en een leegloop van broedvogels op Linkeroever? Temeer omdat ze toch weer hier komen om te jagen. Er is dus iets dat hen in het Galgenschoor doet broeden. In schorren met monotone rietpartijen van maximaal 150 meter breed terwijl die bv. op het Schor Ouden Doel vlot over de 200 gaan. Wij vermoeden dat die “mooie rosse vogel met een grote pluimstaart” er iets mee te maken kan hebben. We zouden dus kunnen spreken van predatiemijding, het fenomeen waarbij broedvogels niet tot nestelen komen wegens een te grote aanwezigheid van predatoren. In onze weidevogelgebieden waar geen efficiënte voserende maatregelen werden genomen, komen we net hetzelfde tegen bij weidevogels. Maar daar is het duidelijker omdat het over behoorlijke dichtheden gaat. In die toch behoorlijke grote rietpartijen waar maar hier en daar een broedende kiekendief moet verwacht worden, ligt die link veel moeilijker. Zitten er dan geen vossen op het Galgenschoor? Wel, tijdens een inventarisatie in 2018 werden hier nooit sporen in het slik gevonden. Dit terwijl je op om het even welk deel van het Schor Ouden Doel en ook het schor van Ketenisse heel gemakkelijk sporen in het slik vindt. Parallel met de kiekendieven zie je ook heel wat grauwe en Canadese ganzen met nesten en jongen op het Galgenschoor, terwijl dit de laatste jaren op het Schor Ouden Doel eerder de uitzondering is geworden. In de winter en het voorjaar van 2020 proberen we dit wat beter in kaart te brengen met wildcamera’s. Waar we dachten dat de predatiedruk van vos en anderen al op zijn maximum zat, blijkt dit toch

nog iets verder door te gaan. Maar wat speelt er dan juist: permanente aanwezigheid, densiteiten, burchten in het schor zelf, dagelijks gebruik van alle delen ... en gaat dat dan ook tot diep in rietpartijen?

Onderzoek naar de Galgenschoor-vogels ging ons ook iets leren over hun foeragegewoontes op Linkeroever. In april en mei werden daarvoor eerst een wijfje en dan een mannetje van hetzelfde nest gezenderd. Dit mannetje had trouwens 3 wijfjes. Omdat het bij zenderen van vogels ook de gewoonte is de vogels namen te geven, kregen ze de naam Lillo en Lilla mee. Een verwijzing naar Lillo en Lilla bevestigden snel enkele zaken die wij al enkele jaren op basis van waarnemingen optekenden. Ten eerste was hun actiegebied aan de overkant van de Schelde. Lillo joeg heel veel in de omgeving van en op het opgespoten Doeldok, in Doelpolder Noord en in de ingerichte delen van de Prosperpolder. Lilla, die als wijfje uiteraard veel minder het broedgebied verliet, gebruikte enkel de zone van Doeldok tot en met Putten West. Deze vogels gingen dus niet één keer naar de natuurgebieden of landbouwgebieden van de Rechterscheldeoever. Met het oog op de toekomst zijn dit dus belangrijke vogels voor het opkrikken van de

Het uitgestrekte rietveld van het Galgenschoor - Yves Adams/Vilda

populatie op de Linkerscheldeoever. Het is hier dat ze hun jongen zullen leren jagen. En na enkele jaren hopen we hun jongen terug te zien als broedvogel. De zone van het Doeldok zal trouwens snel verdwijnen bij de verdere uitbouw van de haven. Het belang ervan voor deze twee bruine kiekendieven wordt dan ook een item dat meegenomen dient te worden bij het bepalen van de eventuele effecten van deze uitbreiding op de populatie. Lillo en Lilla maakten ook dankbaar gebruik van de aanwezige kokmeeuwenkolonies, waar ze zich te goed deden aan levende of dode jongen. En ook de vaststelling dat zij een hoogspanningslijn tussen broed- en foerageergebied, steeds met behulp van thermiek overvlogen, en er dus niet er gewoon even onderdoor vlogen, kwam uit de resultaten van het zenderen.

De foerageergewoontes konden we nog niet tot op het detail van percelen onderzoeken. Het lukte niet snel genoeg om de instellingen van de zenders via uitgestalde antennes te herconfigureren om detailonderzoek uit te voeren. Dit gaan we wel doen eens de vogels terugkomen in 2020. Nieuwe vogels zullen met meer gebruiksvriendelijke zenders uitgerust worden: de technologie staat niet stil. Gezien wij vooral de effectiviteit van maatregelen ter optimalisatie van het foerageergebied willen onderzoeken, denken we ook dat andere soorten, zoals de blauwe kiekendief of zelfs een plaats-trouwe ruigpootbuizerd ons veel kunnen leren over de kwaliteit van deze of gene maatregel. Het 'aanbod' van bruine kiekendieven om te zenderen is trouwens heel beperkt geworden in het Linkerscheldeoevergebied.

De doelstellingen die opgenomen werden in het S-IHD besluit voor het Vogelrichtlijngebied behelzen 1000-1500 ha kwaliteitsvol foerageergebied in de vorm van natuurgebieden én 1000-1500 ha in landbouwgebied. Voor dit laatste wordt de vuistregel gehanteerd dat per blok van 100 ha landbouwgebied er 10 ha ecologische infrastructuur aanwezig moet zijn. Die ecologische infrastructuur wordt zo ingevuld dat ze voldoet aan bijkomend optimaal foerageergebied voor bruine kiekendief: muizenrijke landbouwteelten, vogelakkers, rieteilanden, geherprofileerde watergangen, Het kader waarbinnen dit moeten gebeuren wordt momenteel vastgelegd. Verschillende partijen zoals havenbedrijven, Agentschap Natuur en Bos (ANB), Vlaamse Landmaatschappij (VLM), denken mee hoe dit best ingevuld wordt: welke maatregelen, waar en in welke configuratie, met welke uitvoerder, wie financiert, naar aanleiding van welk (haven)project,

In 2020 rekenen wij er dus op dat wij heel wat gedetailleerde resultaten over de foerageergewoontes van meerdere kiekendieven zullen verzamelen. Die zullen vervolgens

gelinkt worden met gegevens over teelten, muizendensiteiten en landschappelijke elementen. Uit die analyse komen dan de "do's" en "don'ts" voor de realisatie van optimale foerageeromstandigheden. De zenders leren ons gelijktijdig iets over plaatstrouw, trekroutes en overwinteringsgebieden. Op zichzelf ook heel interessante zaken, maar des te meer als ze ook zouden gelinkt kunnen worden aan de kwaliteit van het Linkerscheldeoevergebied als broed- en foerageergebied voor bruine kiekendief.

Een dag uit het leven van Lillo en Lilla: 1 juli

Er zijn middelgrote jongen in het nest. Lillo (rode lijn op de kaart) moet meer gaan jagen. Hij steekt 13 maal over naar LO. Prosperpolder Zuid komt in beeld als veldmuizen-gebied, prooi voor kleinere jongen. Die dag doet hij alleen nog kort een toertje over het opgespoten Doeldok. Lilla (blauwe lijn op de kaart) maakt rond 11 u een toertje rond Putten West en terug, steeds hoog in de lucht. Een uur later doet ze hetzelfde en duikt gericht op een eiland met kokmeeuwen. Waar ze een tijdje blijft zitten, wellicht om zelf te eten (jonge (dode?) kokmeeuw). Mogelijks was er de eerste keer, rond 11 u (menselijke) verstoring en durfde ze niet tot in het gebied te gaan?

